

2008 YILINDA BANKACILIK SEKTÖRÜ

Öztiñ AKGÜÇ*

I. Bankacılıkta Genel Görünüm

Türkiye bankacılık sektöründe 2008 yılında önemli kurumsal değişme olmamış; 1911 yılından beri ülkemizde faaliyette bulunan Banca di Roma SPA (Unicredit Banca di Roma) şube düzeyindeki faaliyetine son verdiğinden, ülkede faaliyette bulunan banka sayısı (katılım bankaları dışında) 45'e inmiştir. Bankalar şube sayısını arttırarak faaliyetlerini genişletme politikası izlemişler, şube sayısı (ulusal bankaların yurtdışı şubeleri dahil) yüzde 15,4 oranında artarak 8.790'na yükselmiştir. Böylece bankacılık sistemimiz, 2008 yılı sonunda şube sayısı bakımından bankacılık tarihimizin en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Bankalarda çalışan sayısı yüzde 8,2 düzeyinde artarak 171.598 kişiye yükselmişse de 2001 yılı bankacılık krizi öncesi düzeyine ulaşamamıştır.

Şube sayısında ve işgören sayısında belirgin artışa karşın, bankacılık sektöründe büyüme yavaşlamış; TL USD karşısında yıl sonu kurlarına göre yüzde 31,3 oranında değer yitirdiğinden, bankacılık sistemimiz USD bazında küçülmüştür.

Bankaların mali yapıları bir ölçüde bozulmuş, likitide riskleri artmış, karları cari fiyatlarla yüzde 8,9, sabit fiyatlarla yüzde 21,0 oranında azalmıştır.

II. Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler

II.1. Kurumsal Gelişmeler

II.1.1. Banka Sayısında Gelişmeler

2008 yılında Türkiye'de faaliyette bulunan banka sayısı bir azalarak 45'e inmiştir. Ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı, 1999 yılında "81" olarak bankacılık tarihimizin en yüksek düzeyine ulaştıktan sonra 2001 bankacılık krizi sonucu hızlı azalış göstererek 2008 yılında 45'e inmiştir.

---

* Dr.

Tablo-1**Türkiye’de Faaliyette Bulunan Bankalar (2003-2008)**

Banka Grupları	2003	2004	2005	2006	2007	2008
I. Ticaret Bankaları	36	35	34	33	33	32
• Kamusal Sermayeli	3	3	3	3	3	3
• Özel Sermayeli	18	18	17	14	11	11
• Fon’daki Banka	2	1	1	1	1	1
• Yabancı Sermayeli	13	13	13	15	18	17
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	14	13	13	13	13	13
• Kamusal Sermayeli	3	3	3	3	3	3
• Özel Sermayeli	8	8	8	6	6	6
• Yabancı Sermayeli	3	2	2	4	4	4
Toplam	50	48	47	46	46	45

Not: Katılım Bankası ünvanını almış olan İslami esasa göre bankacılık yapan “Özel Finans Kurumları” tabloya dahil edilmemiştir.

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği -TBB-

Son yıllarda ülkemize gelen yabancı bankalar, yeni banka kurmamakta, mevcut bankaları satın almakta; ulusal bankalar yabancı banka statüsüne dönüştüğünden yabancı banka sayısındaki artışa karşın, faaliyette bulunan banka sayısı artmamaktadır.

2008 yılında Oyak Bank A.Ş.’nin ünvanı “ING Bank A.Ş.”, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda yer alan “Çalık Yatırım Bankası A.Ş.”nin ünvanı da “Aktif Yatırım Bankası A.Ş.” olarak değiştirilmiştir.

2008 yıl sonu itibariyle TCMB dışında Türkiye’de faaliyette bulunan bankaların “32”si mevduat ya da ticaret bankası; “13”ü ise kalkınma ve yatırım bankası türündedir. 5411 sayılı Bankacılık kanunu ile “Katılım Bankası” ünvanını almış olan özel finans kurumlarının sayısı 2008 sonu itibariyle de 4 olup; sözkonusu katılım bankaları da, banka sayısına katıldığında, 2008 sonu itibariyle faaliyette bulunan banka sayısı 49’a yükselmiştir.

Sermaye sahipliği açısından mevduat (ticaret) bankalarının “3”ü kamusal sermayeli (T.C. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası, T. Vakıflar Bankası), “11”i özel ulusal sermayeli ve “17”si de yabancı sermayelidir. 2007 sonu itibariyle de TMSF “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu” yönetiminde tek bir banka Birleşik Fon Bankası bulunmaktadır.

Kalkınma ve yatırım bankalarının "3"ü kamusal sermayeli (İller Bankası, Türkiye İhracat ve Kredi Bankası-Türk Exim Bank-, Türkiye Kalkınma Bankası); "6"sı özel sermayeli ulusal, "4"ü de yabancı sermayelidir.

II.1.2.Yabancı Sermayeli Bankalar

Dar tanımlı olarak, sermaye çoğunluğu ve/veya yönetimi ve denetimi yabancı uyruklu kişilere ait bankalar "yabancı sermayeli banka" olarak nitelendirilmektedir. Dar tanımlı yabancı sermayeli mevduat (ticaret) bankası sayısı 17 olarak, özel ve kamusal sermayeli ulusal banka sayısından fazladır. 4 adet yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankası eklendiğinde, 2008 yıl sonu itibariyle ülkemizdeki yabancı sermayeli banka sayısı "21"e yükselmektedir.

2001 bankacılık krizinden sonra izlenen politikaların etkisiyle de hızlanan Türkiye'de bankaların yabancılaşması eğilimi, 2008 yılında krizin de etkisiyle duraklamış görülmektedir. 2008 yılında yeni bir yabancı banka kurulmadığı ya da ulusal banka yabancı banka statüsüne dönüşmediği gibi, 1911 yılından itibaren ülkemizde şube düzeyinde faaliyette bulunan Banca di Roma SPA (Unicredit Banca di Roma) ülkemizdeki faaliyetine son vermiş; böylece yabancı sermayeli mevduat bankası sayısı "17"ye inmiştir.

Ülkemizde sermaye çoğunluğuna sahip olmamakla beraber, gerek blok hisse satışı gerek İMKB' de işlem gören hisse senetleri nedeniyle yabancı ortaklı bankalar da bulunmaktadır.

Yabancıların, yönetimi etkileyecek düzeyde nitelikli paya sahip oldukları yabancı ortaklı bankalar Tablo:II'de verilmiştir.

Tablo-II
Yabancı Ortaklı Bankalar

Banka	Yabancı Ortak	Yabancı Ortak Payı
1. Yapı Kredi	Uni Credit	%40
2. Türkiye Ekonomi Bankası (TEB)	BNP	%50
3. Şekerbank	Kazakbank, Turan A.G.	%34
4. T. Garanti Bankası	G.E. Capital Corporation	%20
5. Akbank	Citibank	%20

Yabancı ortaklı olarak nitelendirilen yukarıdaki Tablo 2'de yer alan bankalar dışında da, ulusal banka olarak nitelendirilen T. İş Bankası, T. Vakıflar Bankası, T. Halk Bankası, Tekstilbank, T. Sınai Kalkınma Bankası ve T. Kalkınma Banka-

sının hisse senetleri İMKB’de işlem görmektedir. İMKB giderek yabancı sermaye ağırlıklı hale geldiğinden sözü edilen 6 bankada da, henüz nitelikli pay düzeyine ulaşmasa da yabancı sermaye payı bulunmaktadır. Dar tanımlı yabancı sermayeli bankalara, yabancıların nitelikli paya sahip oldukları yabancı ortaklı bankaları ve bunların dışında pay senetleri İMKB’de işlem görmesi nedeniyle yabancıların ortak olduğu bankalar hesaba katıldığında Türkiye bankacılık sektöründe yabancı sermaye payının yüzde 40’a ulaştığı tahmin edilmektedir.

II.1.3. Şube Sayısındaki Gelişmeler

Banka şube sayısında 2003-2008 dönemindeki gelişmeler ayrıntılı olarak Tablo-III’te verilmiştir.

Tablo-III
Bankacılık Sektöründe Şube Sayısı (2003-2008)

Banka Grupları	2003	2004	2005	2006	2007	2008
I. Ticaret Bankaları	5.946	6.008	6.228	6.804	7.570	8.741
• Kamusal Sermayeli	1.971	2.149	2.035	2.149	2.203	2.416
• Özel Sermayeli	3.591	3.729	3.799	3.582	3.625	4.290
• Fon’daki Banka	175	1	1	1	1	1
• Yabancı Sermayeli	209	209	393	1.072	1.741	2.034
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	17	18	19	45	48	49
• Kamusal Sermayeli	4	4	4	22	23	23
• Özel Sermayeli	10	12	13	11	12	12
• Yabancı Sermayeli	3	2	2	12	13	14
Toplam	5.963	6.106	6.247	6.849	7.618	8.790

Kaynak: TBB

1999 sonrasında bankacılık sektöründe başlayan şube sayısında azalma eğilimi, 2004 yılında yön değiştirdikten sonra 2008 yılında da hızlanarak artışını sürdürmüştür. Toplam banka şube sayısı (ulusal bankaların KKTC ve yabancı ülkelerdeki şubeleri dahil) 2008 yılında 1.172, oransal olarak yüzde 15,4 oranında artarak yıl sonunda 8.790 olarak bankacılık tarihimizin en yüksek düzeyine ulaşmıştır.

Banka şube sayısı (TCMB hariç ulusal bankaların KKTC ve yabancı ülkelerdeki şubeleri dahil) 2001 bankacılık krizi öncesi 7.837 iken, Şubat/2001 krizinin etkisi ile hızlı bir azalış göstererek 2003 yılı sonunda 5.963’e geriledikten

sonra izleyen yıllarda hızlı artış göstererek 2008 yılı sonunda bankacılık tarihimizin en yüksek düzeyi olan 8.790'a ulaşmıştır. 2007 yılında dahi banka şube sayısında artış 769 iken, ekonomik kriz göstergelerinin arttığı 2008 yılında rekor düzeyde yeni 1.172 şube açılması banka yönetimi açısından dikkati çeken bir gelişmedir. Son yıllarda banka şube sayısında hızlı artışa karşın, ülkemizin büyüklüğü ve nüfus sayısı dikkate alındığında, banka şube sayısının yeterli olmadığı sonucuna varılabilir. 2007 yılı verilerine göre her banka şubesi 2.123 kişiye hizmet verirken, ülkemizde "Nüfus/Banka Şube Sayısı" oranı 9.697'e yükselmektedir. Ülkemizin bazı bölgelerinin pazarla bütünleşmemesi, mal ekonomisinden para ekonomisine geçememiş olması, tasarruf ve ödeme alışkanlıkları gibi nedenlerle "Nüfus/Banka Şube Sayısı" oranının AB ülkelerine göre yüksek olması doğal olsa da aradaki fark yine de önemli boyuttadır. Şube sayısına ilişkin verilerde, özellikle AB ile karşılaştırıldığında, bankacılık sektörümüzün yeterince gelişmemiş olduğunu ve oldukça küçük bir ölçüğe sahip olduğunu göstermektedir.

2008 yılı sonu itibariyle mevduat (ticaret) bankaları şubelerinin banka grupları arasında dağılımı, yüzde 49,1'i özel sermayeli ulusal bankalar; yüzde 27,6 kamusal sermayeli bankalar; yüzde 23,3 yabancı sermayeli bankalar şeklindedir. Halen fon yönetiminde tek bir banka bulunmaktadır.

2002-2008 döneminde banka şubelerinin banka grupları arasındaki dağılımı belirgin biçimde değişmiş yabancı bankaların payı hızla artmıştır. Yabancı sermayeli bankaların şube sayısı 2002 yılında 206 iken, 2008 yılında 2034'e yükselmiş, toplam şube içindeki payı da %3,4'ten %23,3'e yükselmiştir. Buna karşılığında, özel sermayeli ulusal bankaların payı %60,1'den %49,1'e; kamusal sermayeli bankaların payı %33,2'ye gerilemiş; fon yönetimindeki bankaların şube sayısı da 203'ten 1'e inmiştir. Bu gelişmede yabancı bankaların yeni şubeler açmasından çok, 2002-2008 döneminde 7 ulusal sermayeli bankanın yabancı sermayeli banka statüsüne dönüşmesi etkili olmuştur.

II.2 Bankacılık Sektöründe Çalışanlar

Bankacılık sektöründe çalışanlar, çalışan sayısı da 2003-2008 dönemindeki gelişmeler Tablo-IV'te verilmiştir.

Bankacılık sektöründe çalışanların sayısı, TCMB dışında, bir önceki yıla göre yüzde 8,2 oranında artarak 171.598'e yükselmiştir. 2001 krizinden sonra bankacılık sektöründe çalışan sayısında 50 bin dolayında azalış olmuş; çalışan sayısı 2003 yılında 123.249 olarak kriz sonrası en düşük düzeye indikten sonra artış eğilimine girmişse de 2008 yılı sonu itibariyle bankalarda çalışan sayısı 2001 krizi öncesi düzeyine ulaşamamıştır.

Tablo-IV**Bankacılık Sektöründe Çalışanlar (kişi) (2003-2008)**

Banka Grupları	2003	2004	2005	2006	2007	2008
I. Ticaret Bankaları	118.607	122.630	127.857	138.570	153.327	166.325
• Kamusal Sermayeli	37.994	39.467	38.046	39.223	41.056	43.333
• Özel Sermayeli	4.518	403	395	333	325	267
• Yabancı Sermayeli	5.481	5.880	10.610	25.794	36.707	40.567
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4.642	4.533	4.401	4.573	5.322	5.273
TOPLAM	123.249	127.163	132.258	143.143	158.559	171.598

Kaynak: TBB

Bankacılık sektöründe çalışan sayısında son yıllarda hızla artışa karşın, AB göstergeleri ile karşılaştırıldığında bankalarda çalışan personel sayısının toplam nüfusa göre düşük olduğu görülmektedir. AB ülkelerinde bir banka çalışanı 153 kişiye hizmet verdiği halde, ülkemizde banka çalışanı 466 kişiye hizmet vermektedir. Nüfus/Banka personel sayısı oranı ülkemizde, AB ölçülerine göre yüksektir.

Bankalarda çalışan sayısında 2003-2008 döneminde en hızlı artış, yabancı sermayeli bankalarda olmuş, bu dönemde yabancı sermayeli bankalarda çalışan sayısı 35.086 kişi artarak 40.567'ye yükselmiştir. Yabancı sermayeli bankalarda çalışan sayısında hızlı artışa karşın, kamusal sermayeli bankalarda yüzde 16,3, kalkınma ve yatırım bankalarında ise yüzde 13,6 düzeyinde olmuştur.

2008 yıl sonu itibariyle bankalarda çalışanların yüzde 96,9'u mevduat (ticaret) bankalarında, yalnız yüzde 3,1'i kalkınma ve yatırım bankalarında çalışmaktadırlar.

2008 sonu itibariyle mevduat (ticaret) bankalarında işgörenlerin 49,4'ü özel sermayeli ulusal bankalarda yüzde 25,0'ı kamusal sermayeli bankalarda, yüzde 24,4'ü yabancı sermayeli bankalarda binde 2'si de fon yönetimindeki bankalarda çalışmaktadırlar. 2003-2008 döneminde yabancı sermayeli mevduat bankalarında çalışanların banka işgörenleri içindeki iş payı yüzde 4,6'dan yüzde 24,4'e yükselmiştir.

Bankalarda personel/şube oranı, şubede çalışan ortalama personel sayısı kamusal sermayeli bankalarda 18, özel sermayeli bankalarda 19, yabancı sermayeli bankalarda 20 kişi olarak birbirine yakındır.

II.3 Bankaların Varlık (Aktif) Büyüklüğü ve Yapısı

Bankaların varlık (aktif) büyüklüğünde 2008 yılındaki gelişme; banka grupları itibariyle bir önceki yıllarla karşılaştırmalı olarak Tablo V'te verilmiştir.

Tablo-5

Bankaların Varlık (Aktif) Büyüklüğü (31 Aralık 2008)

Banka Grupları	TOPLAM VARLIK		DEĞİŞİM (08/07) (%)	
	YTL (Milyon)	USD (Milyon)	YTL	USD
1. Ticaret Bankaları	682.937	448.769	25,9	4,1
• Kamusal Sermayeli	207.702	136.484	27,0	3,3
• Özel Bankalar	369.603	242.872	25,9	4,1
• Yabancı Sermayeli	104.798	68.864	24,3	5,3
2. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	22.934	15.070	21,5	7,5
TOPLAM	705.871	463.839	25,8	4,2

Kaynak: TBB

Bankaların toplam varlıkları (aktif) bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla YTL bazında yüzde 25,8 oranında artarak 705.871 milyon TL'ye yükselmiştir. Mevduat (ticaret) bankalarının varlık toplamı yüzde 29,5 oranında artarken, kalkınma ve yatırım bankalarında varlık artış hızı yüzde 21,5 olarak daha düşük düzeyde kalmıştır.

2008 yılında banka varlıklarının (aktif) cari fiyatlarla artış hızı yüzde 25,8 olarak bir önceki yıla düzeyi yüzde 15,8'in üstündedir. Ancak bu artış görüntüdedir. 2008 yılında fiyat artış hızı, ÜFE (üretici fiyat endeksi) bazında yıllık ortalama olarak yüzde 6,0'dan yüzde 12,7'ye yükselmiştir. Daha önemlisi, TL 2007 yılında USD'e karşı yüzde 18,2 oranında değer kazanmış iken, 2008 yılında yıl sonu kurlarına göre yüzde 31,3 oranında değer yitirmiştir. Banka varlıklarının yaklaşık yüzde 31,0'ını YP varlıklar oluşturduğundan, kur oynamaları bankaların varlık artış hızı büyük ölçüde etkilemektedir. Nitekim banka varlıkları USD (ABD Doları) bazında 2007 yılında yüzde 41,4 oranında artmış iken, 2008 yılında yüzde 4,2 oranında küçülmüştür.

Banka grupları itibariyle banka varlık artış hızları birbirine yakındır. Varlık (aktif) artış hızı kamusal sermayeli bankalarda yüzde 27,0 olarak en yüksek düzeyde iken, özel sermayeli bankalarda yüzde 25,9, yabancı sermayeli bankalarda ise yüzde 24,3 düzeyindedir.

Banka varlıklarının GSYİH'dan daha hızlı artması sonucu toplam varlık (aktif)/GSYİH oranı yüzde 65,5'den yüzde 74,3'e yükselmiştir. Ancak bu oran da AB ülkelerinde 2007 verilerine göre, banka varlıkları (aktifleri)/GSYİH oranı yüzde 33 düzeyindedir. Söz konusu göstergenin Türkiye bankacılık sektörünün oldukça küçük bir ölçüğe sahip olduğunu göstermektedir.

2008 sonu itibarıyla banka gruplarının mevduat bankalarının toplam varlıklarının içindeki payları, özel sermayeli ulusal bankalar yüzde 54,1; kamusal sermayeli bankalar yüzde 30,4; yabancı sermayeli bankalar yüzde 15,4 şeklindedir. Yabancı bankaların toplam varlık içindeki payının göreceli olarak düşük olması ve bir önceki yıla göre de hafifçe gerilemesi dikkat çekmektedir.

II.3.1 Banka Varlıklarının TP ve YP Olarak Dağılımı

Banka varlıklarının 2008 yıl sonu itibarıyla Türk Parası (TP) ve Yabancı Para (YP) olarak ayrımı, 2007 yılı ile karşılaştırmalı olarak Tablo VI'da verilmiştir.

Tablo-VI

Banka Varlıklarının TP-YP Yapısı (31 Aralık 2008-2007)

Banka Grupları	Tutar (Milyon TL)				Pay (%)			
	2008		2007		2008		2007	
	TP	YP	TP	YP	TP	YP	TP	YP
I. Ticaret Bankaları	470.697	212.240	385.103	157.190	68,9	31,1	71,0	29,0
• Kamusal Sermayeli	159.046	48.656	131.179	32.406	76,6	23,4	80,2	19,8
• Özel Sermayeli	231.217	138.386	189.662	103.868	62,6	37,4	64,6	35,4
• Fon'daki Banka	724	110	755	88	86,8	13,2	90,0	10,0
• Yabancı Sermayeli	79.709	25.088	63.507	20.828	76,1	23,9	75,3	24,7
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	16.701	6.233	14.339	4.540	72,8	27,2	71,2	28,8
Toplam	487.398	218.473	399.442	161.370	69,0	31,0	71,2	28,8

Kaynak: TBB

Banka varlıklarının TP ve YP olarak dağılımı ya da bileşimi 2008 yılında çok belirgin olmasa da 2007 yılına göre değişmiş; TP varlıklarının payı yüzde 71,2'den yüzde 69,0'a gerilerken, YP varlıklarının payının artması, bankaların döviz kuru beklentileri ve genelde kur riskini azaltma istekleri ile açıklanabilir.

Varlıkların TP ve YP dağılımında bankalar arasında bir önceki yıla göre farklı eğilimler gözlemlenmektedir. Kamusal sermayeli ve özel sermayeli ulusal bankalarda YP varlıklarının payı artarken; yabancı sermayeli bankalarla kalkınma ve

yatırım bankalarda hafifçe de olsa TP varlıkların payı artmıştır. Kamusal sermayeli bankalarda YP varlıkların payı yüzde 19,8'den yüzde 23,4'e; özel sermayeli ulusal bankalarda yüzde 35,4'ten yüzde 37,4'e yükselirken; yabancı sermayeli bankalarda TP varlıkların payı hafifçe de olsa yüzde 75,3'ten yüzde 76,1'e yükselmiştir. Yabancı bankalar yabancı para üzerinden borçlanmakta, TL'ye çevirerek TP olarak plase etmekte, faiz farkından yararlanma politikası izlemektedirler. Nitekim 2008 yılında kamusal sermayeli bankalar ile özel sermayeli bankalar bilanço içi döviz pozisyon açıklarını azaltırken, yabancı sermayeli bankalar döviz pozisyon açıklarını büyütmüşlerdir. 2008 yılında da bilanço içi döviz pozisyon açığı en yüksek banka grubu yabancı sermayeli bankalardır.

Banka grupları itibariyle varlıkların TP-YP bileşimi arasında fark gözlenmektedir. Kamusal sermayeli bankalarda TP varlıkların payı yüzde 76,6'ya yükselirken, bu pay yabancı sermayeli bankalarda yüzde 76,1, özel sermayeli bankalarda yüzde 62,6 düzeyinde kalmaktadır.

II.4. Banka Kredilerinde Gelişmeler

2008 yılında banka kredilerinde gelişmeler banka grupları itibariyle 2007 yılı ile karşılaştırmalı olarak Tablo VII'de verilmiştir.

Tablo VII

Banka Kredilerinde Gelişmeler (31/12/2008)

Banka Grupları	Toplam Krediler		Değişim (08/07) (%)	
	TL (Milyon)	USD (Milyon)	TL	USD
I. Ticaret Bankaları	351.928	231.258	30,8	0,3
• Kamusal Sermayeli	87.175	57.284	37,9	5,1
• Özel Sermayeli	200.006	131.427	30,7	0,4
• Fondaki Banka	16	11	...	...
• Yabancı Sermayeli	64.731	42.536	22,7	6,6
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	14.973	9.839	31,1	0,2
TOPLAM	366.901	241.097	30,8	0,3

Kaynak: TBB

Banka kredileri 2008 yılında bir önceki yıla göre cari fiyatlarla yüzde 30.8 oranında artarak 366.901 milyon YTL'ye yükselmiştir. Yıl sonu döviz kuru ile ulaştığı düzey 241.097 milyon USD olup, bir önceki yıla göre krediler USD bazında binde 3 düzeyinde daralma göstermiştir. 2007 yılında ise krediler YTL ba-

zında yüzde 28,7, USD bazında da yüzde 57,1 oranında artış göstermişti. Cari fiyatlarla 2008 yılında banka kredilerinde bir yavaşlama görülmektedir. Ancak 2008 yılında fiyat artış hızının önceki yıla göre ÜFE bazında ortalama olarak yüzde 12,7, yıl sonu itibarıyla yüzde 8,0 oranında arttığı dikkate alındığında, 2007 yıl sonu fiyatları ile 2008 yıl sonu kredi hacmi 339.723 milyon YTL olarak hesaplanmakta, sabit fiyatlarla artış hızı yüzde 21,0 dolayında olmaktadır. Kriz başlangıç yılında banka kredilerinde bu denli hızlı artış dikkat çekmektedir. Banka kredilerinde göreceli olarak hızlı artış sonucu, bankalarda krediler/varlık (aktif) toplamı oranı yüzde 50,0'den yüzde 52'ye; 'krediler/GSYİH' oranı da yüzde 32,7'den yüzde 38,7'ye yükselmiştir. Tüm göstergeler 2008 yılında göreceli olarak hızlı kredi gelişmesi olduğunu göstermektedir. Bu gelişmeye karşın banka kredilerinin ulaştığı düzey, gelişmiş ülkeler bir yana, orta gelirli ülkelerin alt grubuna grubuna göre dahi düşüktür.

2008 yılında mevduat (ticaret) bankalarının kredileri cari fiyatlarla yüzde 30,8 oranında artarken, kalkınma ve yatırım bankalarında kredilerinde artış hızı yüzde 31,1 olarak hafifçe daha yüksek düzeyde olmuş; ancak kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinin toplam krediler içindeki payı yüzde 4,1 düzeyinde olduğundan, bu farklılık sektörün kredi hacmi genişleme hızını, mevduat bankaları üstüne çıkarmıştır.

Mevduat bankaları içinde banka grupları itibarıyla kredi artış hızları farklı olmuş; kamusal sermayeli bankalar, kredi artış hızı açısından yüzde 37,9 oranında artışla ilk sırada yer alırken; kredi artış hızı özel sermayeli bankalarda yüzde 30,7; yabancı sermayeli bankalarda yüzde 22,7 olmuştur.

Kredi artış hızlarının farklı oluşu, banka gruplarının krediler içindeki payını da değiştirmiştir. Kamusal sermayeli bankaların mevduat bankaları kredileri içindeki payı yüzde 23,5'ten yüzde 24,8'e yükselirken, özel sermayeli bankaların payı sırasıyla yüzde 56,9 ve 56,8 olarak hemen hemen değişmemiş, yabancı bankaların payı ise yüzde 19,6'dan yüzde 18,4'e gerilemiştir.

II. 4.1 Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı

Bankaların nakdi kredilerinin ana ekonomik alt sektörler itibarıyla dağılımı Tablo VIII'de verilmiştir.

Kredilerin sektörel dağılımı konusunda TBB ve BDDK'nın yayımladığı rakamlar arasında farklar bulunmaktadır. İncelemede TBB'nin 'Bankalarımız 2008' 264 nolu yayınında yer alan rakamlar esas alınmıştır.

Tablo-VIII
Kredilerin Sektörel Dağılımı

Sektör	31.Aralık 2008	31 Aralık 2007
	Kredi Payı (%)	Kredi Payı (%)
I. Tarım	4,3	4,6
II. Sanayi	24,4	23,3
• Madencilik	1,2	1,1
• İmalat Sanayi	21,2	20,9
• Elektrik, Gaz, Su	2,0	1,4
III. İnşaat	5,3	4,9
IV. Hizmetler	25,8	26,0
• Ticaret	10,3	10,7
• Ulaştırma-İletişim	5,6	5,2
• Mali Kuruluşlar	4,4	4,9
• Diğer Hizmetler	5,5	5,2
V. Diğer	40,2	41,2
TOPLAM	100,0	100,0

Kaynak: TBB

Not: (1) Diğer hizmetler, otel ve lokanta hizmetlerini, gayrimenkul ve kiralama hizmetlerini, serbest meslek hizmetlerini, sağlık ve sosyal hizmetleri içermektedir.

(2) Diğer krediler, esas itibariyle tüketici kredileri ile kredi kartlarını içermektedir.

Kredilerin 2008 yılında ekonomik sektörler itibariyle dağılımı bir önceki yıla göre belirgin bir değişme göstermemiştir. Sanayi ve inşaat sektörlerinin payı hafifçe artarken; diğer ana sektörlerin payları binde'lerle ifade edilecek ölçüde sınırlı ölçülerde azalmıştır.

Madencilik, imalat sanayi, elektrik, gaz ve su alt sektörlerini de kapsayan geniş anlamda sanayi kesiminin krediler içindeki payı yüzde 4,9'dan yüzde 5,3'e yükselmiştir. Tarım kesiminin krediler içindeki payının gerilemesi eğilimi 2008 yılında da sürmüştür; tarım kredilerinin payı yüzde 4,3'e değin gerilemiştir.

Hizmetler kesiminde ticaret alt sektörünün krediler içindeki payı yüzde 10,7'den yüzde 10,3'e gerilemiş; esas itibariyle tüketici kredilerini (kredi kartları dahil) içeren diğer kredilerin payı da bir puan gerileyerek yüzde 41,2'den 40,2'ye düşmüştür.

Uzun süreli olarak kredilerin sektörel dağılımı incelendiğinde, tarım ve sanayi sektörleri gibi üretken sektörlerin paylarının azaldığı, buna karşı hizmetler ve özellikle de tüketici kredilerinin paylarının arttığı gözlenmektedir.

Kredilerin ihtisas kredileri ve ihtisas dışı krediler olarak ayrımı incelendiğinde, tarım, gayrimenkul, mesleki, denizcilik, turizm kredilerini içeren ihtisas kredilerinin payının 2008 yılında yüzde 6,0 dolayına değin gerilediği görülmektedir.

II.4.2 Kredilerin TP ve YP Dağılımı

Banka grupları itibariyle kredilerin TP ve YP dağılımı, 2008 ve 2007 yılları itibariyle karşılaştırmalı olarak Tablo IX'da verilmiştir.

Tablo-IX

Banka Kredilerinin TP-YP Dağılımı

Banka Grupları	Tutar (Milyon YTL)		Pay (%)	
	Aralık/2008	Aralık/2007	Aralık/2008	Aralık/2007
I. Ticaret Bankaları	351.928	269.029		
TP	248.142	201.829	70,5	75,0
YP	103.786	67.200	29,5	25,0
• Kamusal Sermayeli	87.175	63.195		
TP	68.399	53.316	78,5	84,5
YP	18.776	9.879	21,5	15,5
• Özel Sermayeli	200.006	153.041		
TP	127.894	106.153	63,9	69,4
YP	72.112	46.888	36,1	30,6
• Yabancı Sermayeli	64.731	52.775		
TP	51.834	42.345	80,1	80,2
YP	12.897	10.430	19,9	19,8
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	14.973	11.424		
TP	10.351	8.136	69,1	71,2
YP	4.621	3.288	30,9	28,8
SEKTÖR TOPLAMI	366.901	280.453		
TP	258.493	209.965	70,5	74,9
YP	108.407	70.488	29,5	25,1

Kaynak: TBB

Not: Fondaki bankanın kredi hacmi çok küçük olduğundan tabloya dahil edilmemiştir.

2008 yıl sonu itibariyle banka kredilerinin yüzde 70,5'i Türk Parası yüzde 29,5'i yabancı para türündedir. Ticaret bankalarının kredilerinin TP-YP dağılımı,

yüzde 70,5 TP, yüzde 29,5 YP şeklinde iken, kalkınma ve yatırım bankalarında da buna yakın yüzde 69,1 TP, yüzde 30,9 YP şeklindedir.

Kredilerin para cinslerine göre 2008 yıl sonu itibariyle dağılımı, bir önceki yıla göre belirgin bir fark göstermemekle beraber, önceki yıllardan farklı olarak YP kredilerin payı artmış yüzde 25,1'den yüzde 29,5'e yükselmiştir. YP kredilerin payının yükselmesi bankaların kur riskinden kaçınmak veya korunmak için bilanço içi döviz pozisyon açıklarını kapatmak eğilimleri ile açıklanabilir.

Banka grupları itibariyle kredilerin TP-YP dağılımı incelendiğinde, kamusal sermayeli mevduat bankalarının ağırlıklı olarak TP cinsinden verdikleri görülmektedir. Söz konusu bankalarda TP kredilerin payı yüzde 78,5'e değin yükselirken, YP kredilerin payı yüzde 21,5 düzeyinde kalmaktadır. Yine de kamusal sermayeli bankalarda TP kredilerin payı bir önceki yıla göre azalmış, yüzde 84,5'ten yüzde 78,5'e gerilemiştir. Özel sermayeli bankalarda da gerilerken YP kredilerin payı yüzde 30,6'dan yüzde 36,1'e yükselmiştir.

Yabancı sermayeli bankalarda ise kredilerin TP-YP dağılımı bir önceki yıla göre değişmemiş, TP kredilerin payı yüzde 80,2 ve 80,1 olmuştur. Yabancı bankalar, faiz oranları göreceli olarak düşük olan yabancı kaynaklar kullanarak, yabancı kaynakların önemli bir bölümünü TP olarak kredi vererek, faiz arbitrajı yapmakta, kur riskini göze alarak TP ve YP faiz farkından yararlanmaktadırlar. Nitekim 2008 yılında göreceli olarak en fazla bilanço içi döviz pozisyon açığı veren banka grubu, yabancı sermayeli mevduat bankalarıdır.

II. 4.3 Takipteki Krediler

Takipteki ya da tahsili gecikmiş alacaklarda (TGA) 2008 yılında gelişmeler, 2007 yılı ile karşılaştırmalı olarak Tablo X'da verilmiştir.

Tahsili gecikmiş kredilerin toplam kredilere oranı 2008 yılında bir önceki yıla göre belirgin bir değişme göstermemiş; sektör genelinde oran hafifçe yüzde 3,5'ten yüzde 3,6'ya yükselmiştir. Mevduat bankalarında 'Tahsili Gecikmiş Krediler/Toplam Krediler' oranı yüzde 3,6'dan yüzde 3,7'ye yükselirken, kalkınma ve yatırım bankalarında yüzde 1,4 olarak değişme göstermemiştir. Bu bağlamda altı çizilecek gelişme 2001 krizinden sonra Tahsili Gecikmiş Krediler/Toplam Krediler oranı düşme eğilimi gösterirken, bu eğilimin 2008 yılında yön değiştirmiş olmasıdır. Takipteki kredilerin toplam varlıklar içindeki payı da yine düşük düzeyde olmakla beraber; bir önceki yıla göre yüzde 1,8'den yüzde 1,9'a çıkmıştır.

Tablo-X**Takipteki Krediler-Takipteki Alacaklar (TGA) (%)**

Banka Grupları	Takipteki krediler/Toplam Kredi		Özel Karşılık/Takipteki Kredi	
	Aralık /2008	Aralık/2007	Aralık/2008	Aralık/2007
I. Ticaret Bankaları	3.7	3.6	81.0	88.0
• Kamusal Sermayeli	3.8	4.1	88.0	96.0
• Özel Sermayeli	3.5	3.6	80.0	87.0
• Yabancı Sermayeli	4.1	2.9	76.0	81.0
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	1.4	1.4	92.0	93.0
SEKTÖR TOPLAMI	3.6	3.5	81.0	88.0

Kaynak: TBB

Not: Fondaki banka genel oranları etkilemediğinden Tablo'ya alınmamıştır.

Takipteki krediler/Toplam krediler oranındaki yükseliş yabancı sermayeli bankalardan kaynaklanmıştır. Söz konusu olan kamusal sermayeli bankalarda yüzde 4,1'den yüzde 3,8'e, özel sermayeli bankalarda yüzde 3,6'dan yüzde 3,5'e düşerken, yabancı sermayeli bankalarda yüzde 2,9'dan yüzde 4,1'e yükselmiştir.

Takipteki krediler/Toplam krediler oranı kurumsal krediler ile bireysel krediler arasında sırasıyla yüzde 3,8 ve yüzde 3,7 olarak farklılık göstermemektedir. Bireysel krediler içinde takipteki krediler oranı en yüksek kredi türü yüzde 6,5 ile kredi kartlarıdır.

Bankaların takipteki krediler için ayırmış oldukları Özel karşılıklar/Takipteki krediler oranı, yüzde 88,0'den yüzde 81,0'e gerilemiştir. Karşılık oranında düşüş, göreceli olarak tüm banka gruplarında gözlenmektedir.

II.5 Mevduatta Gelişmeler

Mevduat (ticaret) bankalarının ana kaynağını, kaynakların yaklaşık üçte ikisini oluşturan mevduatta 2008 yılındaki gelişmeler, bir önceki yıllara karşılaştırılabilir olarak Tablo XI'de verilmiştir.

2008 yılında mevduat cari fiyatlarla yüzde 27,0 oranında artarak 453.485 milyon YTL'ye ulaşmıştır. USD bazında yıl sonu kurları ile ulaştığı boyut 297.993 milyon USD olup; bir önceki yıla göre yüzde 3,2 oranında azalış göstermektedir. Mevduat artış hızı cari fiyatlarla bir önceki yıla göre yüzde 14,1'den yüzde 27,0'ye yükselmiştir. Ancak bu artışta 2008 yılında fiyat artış hızının katlanması

ve TL'nin USD karşısında yıl sonu kurlarına göre yüzde 31,3 oranında değer yitirmesi etkili olmuştur. Nitekim USD bazında mevduat hacmi bir önceki yıla göre azalmıştır.

Tablo-XI
Bankalarda Mevduat (31 Aralık 2008)

	Tutar		Değişim (08/07) (%)	
	YTL (milyon)	USD (milyon)	YTL	USD
Mevduat	453.485	297.993	27,0	(3,2)
TP	291.453	191.519	25,4	(4,5)
YP	162.032	106.474	30,2	(0,9)

Kaynak: TBB

Not: Azalışlar ( ) içinde gösterilmektedir.

Mevduatın GSYİH oranı ise 2007 yılında göre yüzde 41,7'den yüzde 47,7'ye yükselmiştir. Bu yükselişte 2008 yılında GSYİH'nın yüzde 1,1. gibi çok düşük düzeyde artması etkili olmuştur.

TP ve YP mevduatın artış hızları farklı olmuş, önceki yıllardan farklı olarak, YP mevduat TP mevduattan daha hızlı artmıştır. YP mevduat yüzde 30,2 oranında artarken, TP mevduatta artış yüzde 25,4 düzeyinde kalmıştır. YP mevduatın daha hızlı artmasında TL'nin USD karşısında yüzde 31,3 oranında değer yitirmesinin yanı sıra, TL faizinin düşmesi ve tasarruf sahiplerindeki kur beklentileri de etkili olmuştur.

2008 yılında TP ve YP mevduat artış hızlarının farklı oluşu, mevduatın para türleri itibariyle bileşimini (kompozisyonunu) de değiştirmiş; bir önceki yıla göre TP mevduatın payı yüzde 65,1'den yüzde 64,3'e gerilerken; YP mevduatın payı yüzde 34,9'dan yüzde 35,7'ye yükselmiştir. Döviz kurlarındaki oynaklık, kur beklentileri, TP mevduat faizi ile YP mevduat faizi arasındaki farkın boyutu, mevduatın TP ve YP olarak bileşimini etkilemektedir.

II.5.1 Mevduatın Banka Grupları Arasında Dağılımı

Mevduatın 2008 yıl sonu itibariyle banka grupları arasındaki dağılımı ve bir önceki yıla göre değişimi Tablo XII'de verilmiştir.

2008 yılında mevduat artış hızı banka grupları arasında farklı olmuş; mevduat özel sermayeli ulusal bankalarda yüzde 30,6 oranında artarken, artış hızı kamusal sermayeli bankalarda yüzde 26,0 olmuş, yabancı sermayeli bankalarda ise yüzde 17,0 düzeyinde kalmıştır. Mevduat artış hızlarının farklı oluşu, ban-

ka gruplarının toplam mevduat içindeki paylarını da etkilemiş; 2008 yıl sonu itibariyle, bir önceki yıla göre özel sermayeli bankaların payı yüzde 49,7’den yüzde 51,1’e yükselmiş; kamusal sermayeli bankalarda belirgin bir değişme göstermeyerek sırasıyla yüzde 35,8 ve yüzde 35,6 olmuş; yabancı sermayeli bankalarda ise yüzde 14,4’ten yüzde 13,3’e gerilemiştir.

Tablo-XII

Mevduatın Banka Grupları Arasındaki Dağılımı (31 Aralık 2008)

Banka Grupları	Tutar (Milyon YTL)	Pay (%)	Değişim (08/07) (%)
Kamusal Sermayeli	161.275	35,6	26,0
Özel Sermayeli	231.940	51,1	30,6
Yabancı Sermayeli	60.234	13,3	17,0
Fon’daki Banka	36	...	...
TOPLAM	453.485	100	27,0

Kaynak: TBB

II.5.2 Mevduatın Türlerine Göre Dağılımı

2008 yıl sonu itibariyle mevduatın türlerine göre dağılımı ve bu dağılımda bir önceki yıla göre oluşan değişimler Tablo XIII’te verilmiştir.

Tablo-XIII

Mevduatın Türlerine Göre Dağılımı (31 Aralık 2008)

Mevduat Türü	Tutar	Pay (%)		Değişim (%)
	Milyon YTL	2008	2007	2008/2007
Tasarruf Mevduatı	184.227	40,7	39,1	32,0
Resmi Kuruluşlar Mevduatı	17.433	3,8	4,0	22,1
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	61.536	13,6	13,7	26,2
Bankalararası Mevduat	14.612	3,2	3,5	17,4
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	22.395	4,9	6,2	2,2
Döviz Tevdiatı (TDH)	152.587	33,7	33,5	27,6
Depo Hesapları	328	0,1	...	114,3
TOPLAM	453.118	100,0	100,0	27,0

Kaynak: TBB

Not: Bu tablodaki mevduat tutarının diğer tablolardan farklı olmasının nedeni bazı bankaların reeskontlarının dağıtılmamış olmasından kaynaklanmaktadır.

2008 yılında türler itibariyle mevduat artış hızlarının farklı oluşu, mevduatın türler olarak bileşimini, kompozisyonunu da değiştirmiştir. 2008 yılında en hızlı artan mevduat türü yüzde 32,0 ile tasarruf mevduatı olmuş; onu yüzde 27,6 ile döviz tevdiat hesapları (DTH), yüzde 26,2 oranında artışla ticari kuruluşlar mevduatı, yüzde 22,1 oranında artışla resmi kuruluşlar mevduatı; yüzde 17,4 oranında artışla bankalararası mevduat izlemiştir. 2008 yılında en yavaş artan mevduat türü yüzde 2,2 oranında artışla diğer kuruluşlar mevduatı olmuştur.

Gerçek kişilerin açtıkları ticari işlemlere konu olmayan mevduat olarak tanımlanan, ekonomik açıdan da hane halkı mevduatı olarak tanımlanan tasarruf mevduatı, ortalama mevduat artış hızının üstünde artış gösterdiğinden, toplam mevduat içindeki payı yüzde 39,1'den yüzde 40,7'ye yükselmiştir. Döviz tevdiat hesapları, kur artışının da etkisiyle hafifçe ortalama mevduat artış hızının üstünde artış gösterdiğinden toplam mevduat içindeki payı yüzde 33,5'ten yüzde 33,7'ye yükselmiştir. Diğer mevduat türlerinin artış hızı, ortalama mevduat artışının hızının altında kaldığından toplam mevduat içindeki payları azalmıştır. Diğer kuruluşlar mevduatının payı yüzde 6,2'den yüzde 4,9'a, resmi kuruluşlar mevduatının payı yüzde 4,0'dan yüzde 3,8'e; bankalararası mevduatın payı yüzde 3,5'ten yüzde 3,2'ye gerilemiştir. Ticari kuruluşlar mevduatı, ortalama mevduat artış hızına yakın bir artış gösterdiğinden paydaki azalış, yüzde 13,7'den yüzde 13,6'ya gerilemiş, çok sınırlı düzeyde kalmıştır.

II.5.3 Banka Grupları İtibariyle Mevduat Yapısı

Banka grupları itibariyle mevduat bileşimi 2008 yıl sonu itibariyle Tablo XIV'te verilmiştir.

Mevduatın kompozisyonu, bileşimi açısından banka grupları arasında farklar bulunmakta olup, bu farklılık 2008 yılında da gözlenmiştir.

Kamusal sermayeli bankalarda tasarruf mevduatı yüzde 44,1 payla ağırlıklı mevduat türünü oluştururken, tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payı yabancı sermayeli bankalarda yüzde 40,0, özel sermayeli bankalarda ise yüzde 38,5 düzeyinde olmaktadır. 2008 yılında dikkati çeken gelişme yabancı bankaların tasarruf mevduatına yönelmeleri, söz konusu bankalarda tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payının bir önceki yıla göre 5 puan artarak yüzde 35,0'ten yüzde 40,0'a yükselmesidir. Yabancı bankalarda tasarruf mevduatının payı, 2008 yılında özel bankalardaki payından daha yüksek bir düzeye çıkmıştır. Yabancı bankaların daha çok bankalararası mevduatla çalışmaları genel eğilime uygun iken, son iki yıldır yabancı bankalarda tasarruf mevduatı-

nın payı hızla artmakta, bankalararası mevduatın payı ise yüzde 17,9'dan 2008 yılında yüzde 4,7'ye kadar gerilemiş bulunmaktadır. Bu yapı değişikliğinde, bir ölçüde Oyak Bank'ın Ing Bank olarak yabancı banka statüsüne dönüşmesi etkili olmuştur.

Tablo-XIV
Banka Grupları İtibariyle Mevduat Yapısı

Mevduat Türü	Kamusal Sermayeli	Özel Sermayeli	Yabancı Sermaye
Tasarruf mevduatı	44,1	38,5	40,0
Resmi Kuruluşlar Mevduatı	8,7	1,2	1,0
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	11,7	14,7	14,1
Bankalararası Mevduat	2,5	3,4	4,7
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	8,6	3,4	1,3
Döviz Tevdiat	24,4	38,7	38,8
Depo Hesapları	...	0,1	0,1
TOPLAM	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TBB

Not: Fon'daki bankanın toplam mevduat içindeki payı binde birin altına düştüğünden tabloya alınmamıştır.

DTH'lar ülkemizde daha çok özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankalarda toplanmaktadır. Kamusal sermayeli bankalarda DTH'ların mevduat içindeki payı yüzde 24,4 düzeyinde iken, bu pay özel sermayeli bankalarla yabancı sermayeli bankalarda sırasıyla yüzde 38,7 ve yüzde 38,8'e yükselmektedir. Bu bağlamda son yıllarda kamusal sermayeli bankaların mevduat bileşimi içinde DTH'ların payının artmakta olduğu dikkati çekmektedir.

Resmi mevduatın büyük bölümü yasal düzenleme gereği TCMB'de, TCMB şubesi olmayan yerlerde de resmi muhabiri olan T.C. Ziraat Bankası'nda toplanmaktadır. Bu nedenle kamusal sermayeli bankalarda resmi kuruluşlar mevduatının payı yüzde 8,7'ye yükselmektedir. 2008 sermayeli bankalarda da payının yüzde 12,3'ten yüzde 8,7'ye düşmesine yol açmıştır.

Ticari kuruluşlar mevduatının, özel sermayeli bankalarla yabancı sermayeli bankalarda mevduat toplamları payı yüzde 14,7 ve yüzde 14,1 olarak birbirine yakın iken, kamusal sermayeli bankalarda toplam mevduat içindeki payı yüzde 11,7'ye düşmektedir. Bu farklılık bankaların kredi politikalarındaki ve kredilerinin dağılımındaki farklılık ile açıklanabilir.

Diğer kuruluşlar mevduatının çok önemli bölümünü, sosyal güvenlik kurumları mevduatı, dernek, vakıf ve sendikaların mevduatı, oda ve birliklerin mevduatı oluşturmaktadır. Bu tür mevduat daha çok T. Vakıflar Bankası'nda toplandığından, diğer kuruluşlar mevduatının kamusal sermayeli bankalar içindeki payı yüzde 8,6 düzeyine kadar yükselmektedir.

II.5.4 Tasarruf Mevduatının Hesap Büyüklüklerine Göre Dağılımı

Tasarruf mevduatının 2008 yıl sonu itibariyle hesap büyüklüğü ve hesap adedine göre dağılımı Tablo XV'te verilmiştir.

Tablo-XV

Tasarruf Mevduatının Büyüklük ve Hesap Adedine Göre Dağılımı

Mevduat Hesap Dilimi (YTL)	Hesap Sayısı (Adet)	Hesap Sayısı İçindeki pay(%)	Mevduat İçindeki Pay (%)
0.50	62.006.723	79,090	0,089
51-250	5.349.083	6,823	0,346
251-1000	4.034.496	5,146	1,054
1001-5000	3.183.702	4,061	3,981
5001-25.000	2.429.550	3,099	14,758
25.001-100.000	1.077.673	1,375	26,697
100.001 +	315.098	0,402	53,073
TOPLAM	78.396.325	100,000	100,000

Kaynak: TBB

2008 yıl sonu itibariyle bankalarda tasarruf mevduatı hesap sayısı bir önceki yıla göre yüzde 5,0 oranında artış göstererek 78.396.325'e yükselmiştir. Hesap sayısı Türkiye'nin nüfusundan daha fazladır. Ancak 0-50 YTL grubuna giren hesapların büyük bölümü küçük tutarlı hareket göstermeyen hesaplardan oluşmaktadır.

Tablo XV'in ortaya koyduğu gibi hesapların yaklaşık yüzde 91'i 1000 YTL'nin altında kalan hesap dilimlerinde toplanmıştır. Sözü edilen grubun toplam mevduat içindeki payı ise yüzde 1,5 düzeyinin dahi altındadır. Buna karşı tutarı 25.000 YTL'den fazla hesapların toplam hesap sayısı içindeki payının yüzde 1,8 olmasına karşı, toplam tasarruf içindeki payı yaklaşık yüzde 80,0 dolayındadır.

100.000 YTL'nin üstünde tasarruf mevduatı olan hesapların, hesap sayısı olarak binde 4 dolayında paya sahip olmasına karşı, toplam mevduat içindeki payı yüzde 53,0 düzeyindedir. 100.000 YTL'nin üstünde tasarruf mevduatına sa-

hip hesap sayısı, bir önceki yıla göre yüzde 48,3 oranında artış göstermiş; toplam mevduat içindeki payı da yüzde 47,6'dan yüzde 53,0'a yükselmiştir. Tablo Türkiye'de gelir ve servet dağılımının ne denli dengesiz olduğunu ortaya koyan göstergelerden biridir. Geçmiş yıllarla yapılan karşılaştırmalar da dengesizliğin zamanla giderek arttığını, derinleştiğini göstermektedir.

II.6 Banka Özkaynakları

2008 yıl sonu itibariyle bankaların özkaynakları, banka grupları itibariyle, bir önceki yıla göre değişim yüzdeleriyle Tablo XVI'da verilmiştir.

Tablo-XVI
Banka Özkaynakları (31 Aralık 2008)

Banka Grupları	Tutar		Değişim (08/07) (%)	
	YTL (Milyon)	USD (Milyon)	YTL	USD
I. Ticaret Bankaları	72.061	47.352	11,7	(14,9)
• Kamusal Sermayeli	17.321	11.382	2,9	(21,6)
• Özel Sermayeli	40.900	26.876	13,9	(13,2)
• Fon'daki Banka	659	433	(0,9)	(24,6)
• Yabancı Sermayeli	13.180	8.661	18,3	(9,9)
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	10.635	6.989	18,8	(9,5)
SEKTÖR TOPLAMI	82.696	54.341	12,5	(14,3)

Kaynak: TBB

Not: Eksiler ( ) içinde gösterilmektedir.

Bankaların özkaynakları 2008 yılında cari fiyatlarla bir önceki yıla göre yüzde 12,5 oranında artarak 82.696 milyon YTL'ye yükselmiştir. Yıl sonu döviz kurlarına göre, TL USD karşısında yüzde 31.3 oranında değer yitirmiş olması nedeniyle, banka özkaynakları USD bazında yüzde 14,3 oranında azalarak 54.341 milyon USD'e gerilemiştir. Bir önceki yıl banka özkaynakları, cari fiyatlarla yüzde 26,6, USD bazında da yüzde 54,8 gibi yüksek düzeyde artış göstermişti. Özkaynak artış hızı bir önceki yıl düzeyinin belirgin biçimde altında kaldığı gibi, ÜFE (üretici fiyat endeksi) yıllık ortalama artış hızı yüzde 12,7'nin de hafifçe gerisinde kalmıştır.

2008 yılında kalkınma ve yatırım bankalarında özkaynaklar yüzde 18,8 oranında artarken, mevduat (ticaret) bankalarında yüzde 11,7 düzeyinde olmuştur. Mevduat bankalarında da özkaynak artışı banka grupları itibariyle farklı ol-

muş; özkaynak artış hızı yabancı sermayeli bankalarda yüzde 18,3 olurken, özel sermayeli bankalarda yüzde 13,9, kamusal sermayeli bankalarda yüzde 2,9 düzeyinde kalmıştır. 2007 ve 2008 yıllarında kamusal sermayeli bankalarda özkaynak artış hızının çok düşük düzeyde kalması dikkat çekmektedir.

Banka hisse senetlerinin blok olarak yabancılara satışı, İMKB’de işlem gören banka hisse senedi sayısının artması, sonuçta bankaların özkaynaklarını arttırmakta, hisse senetlerinin el değiştirmesine yol açarak, yalnız mülkiyet yapısını değiştirmektedir.

II.6.1 Özkaynak Yapısı

Bankaların 2008 yıl sonu itibariyle özkaynak yapıları ya da özkaynak oluşumu, 2007 yılı ile karşılaştırmalı olarak Tablo XVII’de verilmiştir.

Tablo-XVII
Bankaların Özkaynak Yapısı

Özkaynak	Tutar (Milyon YTL)		Değişim (08/07)
	Aralık/2008	Aralık/2007	(%)
Ödenmiş Sermaye	36.936	30.501	21,1
Kar Yedekleri (1)	19.742	12.876	53,4
Sermaye Yedekleri (2)	13.244	15.778	(16,1)
Dönem Net Karı	12.774	14.331	(10,9)
TOPLAM	82.696	73.486	12,5

Kaynak: TBB

Not: (1) Geçmiş yıl zararları kar yedeklerinden indirilmiştir.

(2) Enflasyon düzeltme farkları, sermaye yedekleri içinde gösterilmiştir.

(3) Azalışlar ( ) içinde gösterilmektedir.

Bankaların özkaynakları üç ana ögeden; (i) ödenmiş sermaye, (ii) kar yedekleri (kardan ayrılan yedek akçeler), (iii) sermaye yedeklerinden (hisse senedi ihraç primi, menkul değerler değerlendirme farkları, duran varlıklar yeniden değerlendirme farkları, bedelsiz alınan hisse senetlerinden, ödenmiş sermaye enflasyon düzeltme farklarından oluşmaktadır. Dönem net karı bu tutara eklenmekte, varsa geçmiş yıllar zararları ve dönem zararı bu tutardan indirilmektedir.

2008 yıl sonu itibariyle bankacılık sektörünün toplam özkaynağının yüzde 44,7’sini ödenmiş sermaye, yüzde 23,9’unu kar yedekleri, yüzde 16,0’ını sermaye yedekleri, yüzde 15,4’ünü de dönem net karı oluşturmaktadır.

Bankacılık sektörünün özkaynak yapısı 2008 yılında 2007 yılına göre değişmiştir. Ödenmiş sermaye ve kar yedeklerinin payları artarken, sermaye yedekleri ve dönem karının payları azalmıştır. Ödenmiş sermayenin özkaynaklar içindeki payı yüzde 41,5'ten yüzde 44,7'ye; kar yedeklerinin payı yüzde 17,5'ten yüzde 23,9'a yükselirken; sermaye yedeklerinin payı yüksek 21,5'ten yüzde 16,0'a gerilemiştir. Bankaların portföyünde bulunan hisse senetlerinin borsalarda değer yitirmesi, ayrıca satılmaya hazır finansal varlıklarda değer kayıplarının özkaynaklar alt hesaplarında izlenmesi, 2008 yılında bankaların sermaye yedeklerinde, bu kapsamda menkul değerler değerlendirme farklarında azalışa yol açmıştır. Bankaların dönem net karlarının cari fiyatlarla dahi yüzde 10,9 oranında azalması, dönem net karının özkaynaklara katkısını yüzde 19,5 düzeyinden yüzde 15,4'e çekmiştir. Bankaların geniş tanımı gelirlerinin bir bölümü özkaynak alt hesaplarında (sermaye yedeklerinde) izlendiğinden, 2008 yılında gelir kayıpları, özkaynak artışını cari fiyatlarla dahi sınırlamıştır.

II.6.2 Bankaların Serbest Özkaynakları ve Özkaynak Yeterliliği

Bankaların serbest özkaynakları ve özkaynakların varlık finansmanındaki payı, 2008 yıl sonu itibariyle, 2007 yıl sonu ile karşılaştırmalı olarak Tablo XVIII'de verilmiştir.

Tablo-XVIII

Bankalarda Serbest Özkaynak ve Özkaynak/Aktif Toplamı Oranı (31 Aralık 2008)

Banka Grupları	Serbest Özkaynak					
	Tutar Milyon (YTL)	Değiş. (%)	Özkayn./Aktif (%)		Ser. Özkayn./Aktif (%)	
		08/07	2008	2007	2008	2007
I. Ticaret Bankaları	48.252	13,9	10,6	11,9	7,1	7,8
• Kamusal Sermayeli	12.477	(5,2)	8,3	10,3	6,0	8,0
• Özel Sermayeli	25.524	24,9	11,1	12,2	6,9	7,0
• Fon'daki Banka	588	-	79,0	78,9	70,5	70,2
• Yabancı Sermayeli	9.664	17,8	12,6	13,2	9,2	9,7
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	10.034	19,9	46,4	47,4	43,8	44,3
SEKTÖR	58.286	14,9	11,7	13,1	8,3	9,0

Kaynak: TBB

Not: Serbest özkaynak, özkaynak toplamından duran -donuk- varlıkların (takipteki alacaklar, net bağlı ortaklıklar, iştirakler, maddi duran varlıklar net, maddi olmayan duran varlıklar net, satış amacıyla elde tutulan duran varlıklar) indirilmesi yolu ile hesaplanmaktadır.

Banka varlıklarının (aktifin) finansmanında özkaynak katkısı ya da payı 2008 yılında bir önceki yıla göre sektör genelinde yüzde 13,1'den yüzde 11,7'ye gerilemiştir. Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda varlık finansmanında özkaynakların katkısı hafifçe yüzde 47,4'ten yüzde 46,4'e gerilerken, ticaret (mevduat) bankaları grubunda yüzde 11,9'dan yüzde 10,6'ya gerilemiştir. Bankacılık sektöründe varlıkların yüzde 25,8 oranında artmasına karşılık özkaynak artışının yüzde 12,5 düzeyinde kalması Özkaynak/Varlık (Aktif) toplamı oranında düşüşe yol açmıştır.

Tüm banka gruplarında 2008 yılında Özkaynak/Varlık Toplamı oranı bir önceki yıla göre gerilemiştir. Kamusal sermayeli bankalarda söz konusu oran yüzde 10,3'ten yüzde 8,3'e gerilerken; özel sermayeli bankalarda yüzde 12,2'den yüzde 11,1'e, yabancı sermayeli bankalarda da daha sınırlı ölçüler içinde yüzde 13,2'den yüzde 12,6'ya gerilemiştir.

Anılan oran değerlendirilirken bankaların özkaynak yapısı ve varlıklarının risk derecesi, değer yitirme olasılığı dikkate alınmalıdır. Bankanın özkaynağının önemli bir bölümü değerlendirilmeden, enflasyon düzeltilmesinden kaynaklanıyorsa ve varlıkların değer yitirme olasılığı yüksekse; bu tür bankaların yüksek Özkaynak/Varlık Toplamı oranı ile faaliyetlerini sürdürmeleri gerekmektedir.

2008 yılında bankacılık sektörünün serbest özkaynakları, bankaların duran varlık ve menkul değer yatırımları sınırlı ölçüler içinde kaldığından, özkaynaklardan daha hızlı yüzde 14,9 oranında artmıştır. Bir önceki yıl ise banka serbest özkaynaklarında artış, fiyat artış hızının daha düşük olmasına karşın yüzde 34,2 düzeyinde idi. 2008 yılında serbest özkaynaklar kalkınma ve yatırım bankaları grubunda yüzde 19,9 düzeyinde olurken, mevduat (ticaret) bankalarında yüzde 13,9 düzeyinde kalmıştır.

Bankaların serbest özkaynaklarının banka varlık artış hızından daha yavaş olması, serbest özkaynakların varlık finansmanına katkısının, bir önceki yıla göre yüzde 9,0'dan yüzde 8,3'e gerilemesine yol açmıştır. Serbest Özkaynak/Varlık (Aktif) Toplamı oranı mevduat (ticaret) bankaları grubunda yüzde 7,8'den yüzde 7,1'e gerilerken, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda da yüzde 44,3'ten hafifçe yüzde 43,8'e gerilemiştir.

En belirgin kamusal sermayeli bankalarda olmak üzere tüm banka gruplarında Serbest Özkaynak/Varlık (Aktif) oranı düşmüştür. Söz konusu oran kamusal sermayeli bankalarda yüzde 8,0'dan yüzde 6,0'a gerilerken, yabancı bankalarda yüzde 9,7'den yüzde 9,2'ye gerilemiş; orandaki düşüş özel sermayeli bankalarda yıllar itibariyle sırasıyla yüzde 7,0'dan yüzde 6,9 olarak çok sınırlı düzeyde kalmıştır.

Bankalarda 2008 yılında hem Özkaynaklar/Varlık Toplamı hem Serbest Özkaynaklar/Varlık Toplamı oranlarının düşüşü, mali yapıda bozulma göstergeleri olarak yorumlanır.

II.7 Banka Kaynaklarının TP ve YP Olarak Dağılımı

Banka kaynaklarının 2008 yıl sonu itibariyle TP ve YP olarak dağılımı, yapısı, bileşimi 2007 yıl sonu ile karşılaştırmalı olarak, Tablo XIX'da verilmiştir.

Tablo-XIX

Banka Kaynaklarının TP-YP Dağılımı (31 Aralık 2008-2007)

Banka Grupları	Tutar (Milyon YTL)				Pay (%)			
	2008		2007		2008		2007	
	TP	YP	TP	YP	TP	YP	TP	YP
I. Ticaret Bankaları	444.756	238.181	361.032	181.262	65,1	34,9	66,6	33,4
• Kamusal Sermayeli	156.981	50.721	128.522	35.063	75,6	24,4	78,6	21,4
• Özel Sermayeli	226.797	142.806	180.726	112.804	61,4	38,6	61,6	38,4
• Fon'daki Banka	723	111	750	93	86,7	13,3	89,0	11,0
• Yabancı Sermayeli	60.254	44.544	51.034	33.302	57,5	42,5	60,5	39,5
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	15.187	7.747	13.255	5.624	66,2	33,8	70,2	29,8
SEKTÖR TOPLAMI	459.943	245.928	374.287	186.886	65,2	34,8	66,7	33,3

Kaynak: TBB

Bankacılık sektörü genelinde YP kaynakların payı bir önceki yıla göre yüzde 33,3'ten yüzde 34,8'e yükselirken, TP kaynakların payı yüzde 66,7'den yüzde 65,2'ye gerilemiştir. Bir önceki yıl ise değişim farklı yönde idi. Kurlarda değişme yönü banka kaynaklarının TP ve YP olarak bileşimini, kompozisyonunu etkilemektedir. 2007 yılında TL, USD ve EURO karşısında değer kazanırken, 2008 yılında önemli ölçüde değer yitirmesi, kaynak bileşimini değiştirmiş, YP kaynakların payını arttırmıştır. Bu gelişme, 2001 banka krizinden sonra gözlenen, banka kaynakları içindeki TP kaynakların payının artması yönündeki genel eğilimden farklıdır.

2008 yılında tüm banka gruplarında kaynaklar içinde YP kaynakların payı artmıştır. Mevduat bankalarında YP kaynakların payı yüzde 33,4'ten yüzde 34,9'a yükselirken, kalkınma ve yatırım bankalarında da yüzde 29,8'den yüzde 33,8'e yükselmiştir.

Mevduat (ticaret) bankaları grubunda YP kaynakların payı kamusal sermayeli bankalarda yüzde 21,4'ten yüzde 24,4'e, yabancı sermayeli bankalarda

yüzde 39,5'ten yüzde 42,5'e yükselirken, özel sermayeli bankalarda sırasıyla yüzde 38,4 ve yüzde 38,6 olarak hemen hemen değişme göstermemiştir.

2008 yılında banka kaynakları içinde kur artışının etkisiyle YP mevduatın TL olarak, TL mevduattan daha hızlı artmasıdır.

Kamusal sermayeli bankalarda TP kaynakların payı yüzde 75,0'ı aşarken, özel ve yabancı sermayeli bankalarda YP kaynakların payı sırasıyla yüzde 38,6 ve yüzde 42,5 olarak daha yüksektir.

II.7.1 Bilanço İçi Yabancı Para Pozisyonu

Bankaların bilanço içi yabancı para pozisyonu (YP Aktif eksi YP Pasif) banka grupları ve 2008 sonu itibarıyla bir önceki yıllarla karşılaştırmalı olarak Tablo XX'de verilmiştir.

Tablo-XX

Bilanço İçi Yabancı Para Pozisyonu (31 Aralık 2008-2007)

Banka Grupları	Net Yabancı Para Pozisyonu (Milyar USD)		
	2008	2007	Değişim (08/07)
I. Ticaret Bankaları	(17.0)	(20.8)	(3.8)
• Kamusal Sermayeli	(1.3)	(2.3)	(1.0)
• Özel Sermayeli	(2.9)	(9.2)	(6.3)
• Fon'daki Banka	...	...	...
• Yabancı Sermayeli	(12.8)	(9.2)	3.6
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	(1.0)	(0.9)	0.1
SEKTÖR TOPLAMI	(18.0)	(21.7)	(3.7)

Kaynak: TBB

Not: Eksiler ( ) içinde gösterilmektedir.

Bankaların taşıdıkları kur (devalüasyon) riskini saptamak, izledikleri politikaları değerlendirmek açısından, bilanço içi yabancı para pozisyonunun incelenmesi önem taşımaktadır. Bankaların döviz pozisyon açıkları, Türkiye'deki finansal krizlerin ana nedeni olmamakla beraber, tetikleyici olmaktadır.

2001 krizinden sonra bankacılık sektörünün bilanço içi döviz pozisyon açıkları (YP aktif eksi YP pasif) azalmış, 2003 yılında 34 milyon USD gibi ihtimal edilebilir bir boyuta kadar gerilemiş iken izleyen yıllarda hızla artarak 2007 yılında 21,7 milyar USD'e değin yükseldikten sonra 2008 yılı sonunda 18,0 milyar

USD'e gerilemiştir. 2007 yılında bankaların bilanço içi döviz pozisyon açıkları, bankacılık tarihimizin en yüksek düzeyine yükseldikten sonra bankalar 2008 yılında döviz kurlarındaki hızlı artışın doğurabileceği zarar riskinden korunmak için, bilanço içi döviz pozisyon açıklarını bir ölçüde, bir önceki yıla göre yüzde 17,1 oranında daraltmışlardır. Ayrıca özellikle yabancı bankalar, riskten korunma amaçlı türev finansal araçlarla, bilanço içi pozisyon açıklarını dengeleyici önlemler almışlardır.

Mevduatın istenen hızda artmaması, TL plasmanların getirisinin yabancı kaynak maliyetinden daha yüksek olması, yabancı kaynak faiz oranlarının düşüklüğü bankaları bilanço içi döviz pozisyon açıkları vermeye yönelmektedir. Dövizde kısa pozisyonla faaliyette bulunmak, ulusal paranın değer kazandığı yabancı paraların değer yitirdiği dönemlerde bankalara önemli ölçüde sermaye kazancı yanı sıra faiz gelirlerini ve/veya kambiyo kurlarını arttırmaktadır. Ancak ulusal paranın değer yitirdiği yabancı paraların aşırı değer kazandığı dönemlerde; açık pozisyon, net faiz gelirini azaltarak ve/veya kambiyo zararlarını arttırarak, 2008 yılında olduğu gibi karlılık üzerinde olumsuz etki yapmaktadır.

2008 yıl sonu itibariyle tüm banka grupları bilanço içi döviz pozisyon açıkları vermekle beraber; en büyük açığı 12,8 milyar USD ile yabancı sermayeli mevduat bankaları vermektedir. Sektörün döviz pozisyon açığının yüzde 71,0'ı yabancı sermayeli bankalara aittir. Özel sermayeli bankaların 2008 yılında bilanço içi döviz pozisyon açıklarını yüzde 70.0'e yakın düzeyde azalttıkları görülmektedir. 2008 yılında da bilanço içi döviz pozisyon açığı kamusal sermayeli bankalarda 1,3 milyar, kalkınma ve yatırım bankalarında ise 1,0 milyar USD düzeyindedir.

TL ve YP mevduatın dağılımı, sendikasyon kredisi kullanımını bilanço içi döviz pozisyon açığını belirlemektedir. Kamusal sermayeli bankalarda TL mevduatın payının yüksekliği ve göreceli olarak daha az sendikasyon kredisi kullanmaları döviz pozisyon açıklarının daha düşük düzeyde kalmasına yol açmaktadır. Buna karşın DTH'lar daha çok özel ve yabancı bankalarda toplanmakta ve bu bankalar daha büyük ölçüde sendikasyon kredisi kullanmaktadır.

II.8 Bankaların Kar- Zarar ve Gelir-Gider Durumları

Bankaların 2008 yılı faaliyet sonuçları, dönem net kar ve zararı olarak, önceki dönemlerle karşılaştırmalı olarak Tablo XXI'de verilmiştir.

Bankaların dönem net kar toplamı, vergi karşılıkları ayrıldıktan sonra, cari fiyatlarla yüzde 10,9 oranında azalarak 12.774 milyon YTL olmuştur. 2008 yılın-

da TL, USD karşısında değer yitirdiğinden USD bazında bankaların toplu kar azalışı yüzde 32,1 oranında olmuş, bir önceki yıl düzeyi 12.362 milyon USD düzeyinden 8.394 milyon USD'e gerilemiştir. Banka kurlarında gelişme, ÜFE yıllık ortalama artış hızı yüzde 12,7 ile düzeltildiğinde reel azalış, yüzde 20,5 olarak hesaplanmaktadır. Bir önceki yıl ise banka karları cari fiyatlarla yüzde 30,7; USD bazında ise yüzde 60,0 dolayında artmıştır.

Tablo-XXI
Bankaların Dönem Net Kar ve Zararı

Banka Grupları	2008		2007		Değişim (08/07)	
	YTL (milyon)	USD (milyon)	YTL (milyon)	USD (milyon)	YTL (%)	USD (%)
I. Ticaret Bankaları	11.852	7.788	13.468	11.617	(12,0)	(33,0)
• Kamusal Sermayeli	3.906	2.567	4.513	3.893	(13,5)	(34,1)
• Özel Sermayeli	6.481	4.259	7.155	6.172	(9,4)	(31,0)
• Fon'daki Banka	80	53	104	90	(23,1)	(41,1)
• Yabancı Sermayeli	1.385	910	1.696	1.462	(18,3)	(37,8)
II. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	922	606	864	745	6,7	(18,7)
SEKTÖR TOPLAMI	12.774	8.394	14.332	12.362	(10,9)	(32,1)

Kaynak. TBB

Not: Azalışlar ( ) içinde gösterilmektedir.

2008 yılında cari fiyatlarla mevduat bankalarında toplam kar yüzde 12,0 oranında azalırken; kalkınma ve yatırım bankalarında yüzde 6,7 oranında artmıştır. Ancak kalkınma ve yatırım bankaları sistemde ağırlıklı pay taşımadığında (aktif-varlık büyüklüğü açısından yüzde 3,2), kalkınma ve yatırım bankaları sonuçlarının, sektörün genel sonucu üzerindeki etkisi sınırlı olmaktadır. Kaldı ki kalkınma ve yatırım bankalarının toplam karları cari fiyatlarla artarken, reel olarak yüzde 53, USD bazında da yüzde 18,7 oranında azalmıştır.

Değişik düzeylerde de olsa tüm mevduat (ticaret) banka gruplarında dönem net karı bir önceki yıla göre azalmıştır. Kar azalışı yüzde 18,3 olarak en yüksek oranda yabancı sermayeli bankalarda gerçekleşirken; azalışı oranı kamusal sermayeli bankalarda yüzde 13,5 olmuş; Özel sermayeli bankalarda yüzde 9,4 düzeyinde kalmıştır.

2008 yılında sektör genelinde kar azalışı, karlılık oranlarında da belirgin düşüşlere yol açmıştır. Özkaynak karlılığı (Dönem Net Karı/Toplam Özkaynak)

yüzde 19,5'ten yüzde 15,4'e gerilerken; Varlık-Aktif-Toplamı) yüzde 2,6'dan yüzde 1,8'e düşmüştür.

Mevduat bankaları içinde karlılık oranı en yüksek banka grubu, önceki yıl olduğu gibi, kamusal sermayeli bankalardır. Kamusal sermayeli bankalarda özkaynak karlılığı yüzde 25,5 düzeyinde iken, bu oran özel sermayeli bankalarda yüzde 15,8, yabancı sermayeli bankalarda yüzde 10,5 düzeyindedir. Özkaynak karlılığı, kamusal sermayeli bankalarda yüzde 26,8'den yüzde 22,5'e gerilerken, özel sermayeli bankalarda yüzde 19,9'dan yüzde 15,8'e; yabancı sermayeli bankalarda da yüzde 15,2'den yüzde 10,5'e düşmüştür.

Varlık karlılık oranları da 2008 yılı itibariyle mevduat bankaları grubunda sırasıyla kamusal sermayeli bankalarda yüzde 1.9, özel sermayeli bankalarda yüzde 1,8, yabancı sermayeli bankalarda ise yüzde 1,3 düzeyindedir.

II. 8.1 Bankaların Başlıca Gelir-Gider Kalemleri

Bankaların 2008 yılında başlıca gelir-gider kalemleri, bir önceki yıllara karşılaştırmalı olarak Tablo XXII'de verilmiştir.

2008 yılında bankaların faiz ve ücret-komisyon gelirlerinde yavaşlama, bankaların açık pozisyonları nedeniyle kambiyo işlemlerinin sonucunun kardan zarara dönüşmesi, personel giderlerinin ve özellikle kredi ve alacaklar değer düşüş karşılıklarının büyük boyutlu artması, banka karlarında azalışa yol açan başlıca nedenler olmuştur.

İnceleme döneminde, bir önceki yıla göre faiz gelirlerinde artış hızı yüzde 25,9'dan yüzde 21,5'e gerilemiştir. 2008 yılında ÜFE bazında yıllık ortalama fiyat artış hızının yüzde 6,0 yüzde 12,7'ye yükseldiği dikkate alındığında, faiz gelirlerinde artış hızında reel yavaşlama daha belirgindir. 2008 yılında faiz giderlerinde artış hızının '1' puan da olsa faiz gelirlerinden daha yüksek oluşu net faiz gelirlerinin artış hızının yüzde 22,4'ten yüzde 19,8'e gerilemesine yol açmıştır. Net ücret ve komisyon gelirlerinde artış hızı da cari fiyatlarla yüzde 24,5'ten yüzde 17,7'ye gerilemiştir. Buna karşı 2007 yılında 1.602 milyon YTL zarara dönüşmüş, personel giderleri yüzde 20.9 oranında artmış, tahsili gecikmiş kredi ve alacaklar için yüzde 51.8 oranında daha fazla karşılık ayrılmıştır. Vergi Öncesi Kar/Zararda azalış yüzde 10,0 iken, vergi yükünün hafifçe artması sonucu, vergi sonrası net karda azalış oranı yüzde 10,9'a yükselmiştir.

Tablo-XXII**Bankaların Başlıca Gelir-Gider Kalemleri**

Gelir-Gider Kalemleri	Tutar (Milyon YTL)		Değişim (%) (08/07)
	2008	2007	
Faiz Gelirleri	84.130	69.225	21,5
Faiz Giderleri (-)	(53.277)	(43.477)	22,5
Net Faiz Geliri	30.852	25.748	19,8
Net Ücret-Komisyon Geliri	8.450	7.182	17,7
• Alınan Ücret ve Komisyon	10.394	8.860	17,3
• Verilen Ücret ve Komisyon (-)	(1.945)	(1.678)	15,9
Temettü Geliri	889	801	1,0
Net Ticari Kar/Zarar	(206)	774	
• Sermaye Piyasası İşlemleri K/Z	1.482	(828)	
• Kambiyo İşlemleri K/Z	(1.688)	1.602	
Diğer Faaliyet Gelirleri	4.179	5.312	(21,3)
Faaliyet Giderleri (-)	(28.342)	(22.244)	27,4
• Personel Giderleri	9.231	7.635	20,9
• Kredi ve Diğer Alacak Karşılığı	7.583	4.996	51,8
• Diğer Faaliyet Giderleri	11.528	9.613	19,9
Net Faaliyet Kar/Zararı	15.822	17.572	(10,0)
• Bağlı Ortaklıklardan K/Z	-	-	-
• Net Parasal Pozisyon K/Z	-	-	-
Vergi Öncesi Kar/Zarar	15.822	17.572	(10,0)
Vergi Karşılığı (-)	(3.041)	(3.226)	(5,7)
Durdurulan Faaliyetler			
Dönem Net K/Z (7)	(14)	...	
Dönem Net Kar/Zararı	12.774	14.331	(10,9)

Kaynak: TBB

III. Bilanço Dışı İşlemler (Yükümlülükler)

Bankaların bilanço altı ya da bilanço dışı işlemleri, yükümlülükleri, teminat mektupları, açılan akreditifler, teyit verilen akreditifler, kabul kredileri (poliçe kabulleri), verilen kefalet ve garantiler gibi gayri nakdi kredileri; taahhütleri; vadeli işlemleri, para ve faiz swapları, future (mali gelecek) sözleşmeleri, para ve faiz opsiyon sözleşmeleri gibi türev finansal araçları içermektedir.

Bankaların 2008 yılı bilanço dışı işlemleri, 2007 yılı ile karşılaştırmalı olarak Tablo: XXIII'te verilmiştir.

Tablo-XXIII
Bilanço Dışı İşlemler (Yükümlülükler)

İşlem Türü (Yükümlülük)	Tutar (milyon YTL)		Değişim (%) (08/07)
	2008	2007	
I. Gayrinakdi Krediler (Kefalet ve Garantiler)	105.977	83.958	26,2
• Teminat Mektupları	76.241	60.143	26,8
• Kabul Kredileri	3.204	2.509	27,7
• Akreditifler	21.663	16.658	30,0
• Diğer Kefalet, Garantiler	4.868	4.648	4,7
II. Taahhütler	149.750	125.663	19,2
III. Vadeli İşlemler ve Türev Finansal Araçlar	192.576	157.917	21,9
TOPLAM	448.303	367.538	22,0

Kaynak: TBB

Not: Emanet ve rehinli kıymetlere tabloda yer verilmemiştir.

Bankaların bilanço altı veya dışı işlemleri (yükümlülükleri) de 2008 yılında bir önceki yıla göre yavaşlama göstermiştir. Bilanço dışı işlemler (yükümlülükler) 2007 yılında yüzde 38,3 oranında artmış iken, artış hızı 2008 yılında, cari fiyatlarla yüzde 22,0'a gerilemiştir. Dikkati çeken gelişme verilen teminat mektuplarında bir önceki yıla göre daha hızlı bir artış gözlenirken, vadeli işlemlerde ve türev finansal araçlarda artış hızının yüzde 51,0'dan yüzde 21,9'a gerilemesidir. Kriz göstergeleri ve belirsizliğin arttığı bir dönemde, riskten kaçınmak için vadeli işlemler ve türev finansal araçlarda bir artış beklenirdi.

Teminat mektuplarında artışa karşın, gayrinakdi kredilerde (kefalet ve garantilerde) artış hızının yüzde 26,2 olarak nakit kredi artış hızının gerisinde kalması Gayrinakdi Krediler/Nakit Krediler oranının yüzde 28,9'a değin gerilemesine yol açmıştır. Bankaların bu denli düşük oranda gayrinakdi kredi vermeleri, bankacılıkta genel eğilime ters düşmektedir.

SONUÇ

2008 yılında işaretleleri, emareleri görülmeye başlanan kriz bankacılık sektörünü de etkilemeye başlamıştır. Bankalarda özkaynak artışının sınırlı düzeyde kalması, sermaye yeterlilik rasyosunun, bir önceki yıla göre yüzde 19,1'den yüzde 18,1'e; varlık finansmanında özkaynak katkısının yüzde 13,1'den yüzde 11,7'ye, serbest özkaynakların toplam varlıklara (aktiflere) oranında yüzde 9,0'dan yüzde 8,3'e düşmesine yol açmıştır. Bu göstergeler bankalarda tehlikeli düzeyde olmasa da sermaye yeterliliğinin azaldığını göstermektedir.

Bankalarda likitide riski artmış, yükümlülüklerini karşılama gücü zayıflamıştır. Likit Varlıklar (Aktifler)/Toplam Varlıklar (Aktifler) oranının yüzde 37,1'den yüzde 26,6'ya; Likit Varlıklar (Aktifler)/Kısa Süreli Yükümlülükler oranında yüzde 63,4'den yüzde 44,5'e gerilemesi, bankalarda önceki yıllara göre likitide riskinin arttığını ortaya koymaktadır.

Takipteki krediler, özellikle yılın son üç aylık dönemi itibariyle yüzde 20, yılın tümü itibariyle yüzde 34 oranında artmıştır, kredi kartlarında takibe alınan tutar, kredi kartı kredilerinin yüzde 6,1'ine ulaşmıştır. Bu göstergeler, bankalarda kredi riskinin de arttığını göstermektedir.

Bankalarda dönem net karı, bir önceki yıla göre cari fiyatlarla yüzde 10,9 sabit fiyatlarla da yaklaşık 21,0 oranında azalmış; Dönem Net Karı/Toplam Varlıklar (Aktifler) oranı yüzde 2,6'dan yüzde 1,8'e, Dönem Net Karı/Özkaynak oranı da yüzde 19,5'ten yüzde 15,4'e gerilemiştir.

Sermaye yeterliliği azalan, likitide ve kredi riskleri artan, karlılıkları büyük ölçüde azalan bankacılık sektöründe olumlu sayılabilecek gelişmeler, bankaların yeni şube açarak, personel sayılarını arttırarak büyümeyi hedeflemeleri ve kur etkisiyle YP kaynaklarının payının artmasına karşın bilanço içi döviz pozisyon açıklarını daraltmalarıdır. Bankalar 2008 yılında 1.172 yeni şube açarak, şube sayılarını yüzde 15,4 oranında arttırmışlardır. 2008 yılında ulaşılan 8.790 şube sayısı, bankacılık tarihimizde görülen en yüksek düzeydedir. Yine 2008 yılında bankalarda çalışan sayısı yüzde 8,2 oranında artmış, sektörde çalışan sayısı (TCMB hariç) 171.598'e ulaşmıştır. Bankalar kur riskine akışı korunmak için bilanço içi döviz pozisyon açıklarını 21,7 milyar USD'den 18,0 milyar USD'e indirmişlerdir.

Bankacılık sektöründe sorunlu bankaların geçmiş yıllarda tasfiyesi küçük çaplı bazı bankaların yabancı banka statüsüne dönüşmesi, öngörüldüğü gibi, 2001 krizine benzer bir kriz olasılığını azaltmaktadır. Bununla beraber kriz, resmi açıklamalara karşı bankacılık sektörünü olumsuz yönde etkilemektedir.